

Intelektualumo krizė „klaidžioja“ po Europą

Rita Repšienė

2017 metų spalio 10 d. Lietuvos kultūros tyrimų institute vyko nacionalinė mokslinė konferencija „Viešieji intelektualai, „pilkieji“ inteligentai ir (iš)gyvenimo strategijos“. Konferencijoje buvo siekiama aptarti įvairių inteligentijos sluoksnių vaidmenį kuriant praeities ir nūdienos visuomenę, inteligentijos (ne) prisitaikymą, (po)sovietinio mąstymo, veikimo, gyvenimo būdo relikthus dabarties Lietuvos kultūroje. Tuo pat metu, laikantis prielaidos, jog sunku nustatyti istorinio virsmo ribas ir realius intelektualinio gyvenimo pokyčius, buvo tikimasi peržengti naujaisiu laikų kultūros istorijoje įprastas dichotomijas.

Kalbant apie intelektualinę veiklą bei reprezentacijas ir idėjų sklaidą, atsiskyta griežto laiko skirstymo į sovietinį ir posovietinį laikotarpius. Taigi buvo siūloma pasigilinti į viešą intelektualinę veiklą tam tikrais reikšmingais istoriniais periodais, taip pat patyrinėti inteligentų, kaip „slaptųjų“ demokratijos agentų arba jos duobkasių, veiklą ir (iš)gyvenimo strategijų peripetijas.

Konferencijoje dalyvavo Lietuvos kultūros tyrimų instituto, Istorijos instituto, Vilniaus dailės akademijos, Vilniaus universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai. Konferenciją pradėjo mokslo istorikas Romas Juzefovičius,

kuris aptarė Vilniaus mokslininkų padėtį sovietmečio pradžioje ir atskleidė transformacijų bei adaptacijos įvertinimo problematiką, pateikdamas vizualines tarpkultūrines analogijas. Gilindamasi į aktualią dabarties situaciją Rasa Čepaitienė pranešime „Aukštojo mokslo reforma(os) ir lietuvių inteligentija: lyderystė, prisitaikymas, pasyvumas(?)“ atskleidė sudėtingą akademinę kaitos situaciją ir išskėlė daugybę svarbių bei sudėtingų klausimų, kuriuos privalu vertinti. Rita Repšienė, susitelkdama ties „Viešųjų intelektualų, kritiškumo metamorfozių ir „nykstančių galių“ pavojų“ tema, vertino bendrą europinį kontekstą sudėtingos intelektualumo krizės akivaizdoje.

Moters intelektualės kraštutinumų amžiuje Vidurio Europos paribyje problemą lakiai gvildeno Aurimas Švedas, apmąstydamas savo naujos knygos „Irena Veisaitė. Gyvenimas turėtų būti skaidrus“ herojės pavyzdį. Apie intelektualą-disidentą totalitarizmo ir demokratijos sąlygomis išsamiai pristatydamas pavojus ir iššūkius kalbėjo Tomas Kavaliauskas. Pranešime „Gyvenimo pagunda: kūrybinės inteligentijos mentalitetų bruožai“ Stanislovas Juknevičius apžvelgė opią filosofinę etinę temą, kuri neatsiejama nuo aktualijų ir šiomis dienomis. (Po)sovietinio rašytojo savivoką, pasirinkusi

E. Mieželaičio kūrinį „Nereikalingas žmogus. Akcentai“, nuosekliai apibrėžė literatūros tyrinėtoja Aurelija Mykolaitytė. Sovietmečio inteligentijos Lietuvoje problema: tarp prisitaikymo ir etniškumo mobilizacijos (rašytojų atvejais) įvardijo Vilius Ivanauskas, pasitelkęs įtaigią literatūrinę retoriką.

Kaip naujasią bendrą tarpvalstybinį mokslininkų projektą pranešime „Rytų Europos šalių disidentinis judėjimas: nauja mokslinė iniciatyva ir lūkesčiai“ pristatė Vykintas Vaitkevičius, atskleidamas šiuolaikinį kultūrinį suinteresuotumą – kalbėti apie dvigubos realybės laikus ir ieškoti nežinomų herojų. Apžvelgdamas šiuolaikinę „nomenklatūrinę“ literatūrą, Saulius Grybkauskas perskaitė pranešimą „Šiandienos „savilaida“: buvusių tarybinių veikėjų prisiminimų pasakojimai sau ir draugams“. Kaip strateguoti kūrybinį indentitetą, arba kaip būti pripažintam ir išlikti savimi – prisi-

skirtina (iš)gyvenimo misijos sferai. Pristatydama iškiliaus Lietuvos menininko, grafiko, knygų iliustratoriaus Rimtauto Vincento Gibavičiaus (1935–1993) gyvenimą ir kūrybą, Ieva Pleikienė sukūrė įdomų ir intriguojantį vizualų pasakojimą. Apie menininką avangardistą tarybmečiu, pasirinkdamas laisvos kūrybos zonos metaforą, dalindamasis prisiminimais, išvalgomis ir reminiscencijomis kalbėjo Vytautas Rubavičius, kuris sugebėjo ir šiam nepaprastam laikui suteikti didingo gaivalingumo.

Išgyvendami savasties ieškojimų, virtualių technologijų ir tapatybės pokyčių amžių, privalome būti atviri viešųjų intelektualų nykimo metamorfozėms, prisiminti nacionalinių išgyvenimų prasmingumą ir ieškoti prasmingų išeičių, *budindami svietaq* ir tikėtis, kad intelektualumo krizė nėra amžina ir kad šviesesni laikai priklauso ir nuo mūsų.